

Matyušová, Zdeňka

V hlubinách zamyšlení a poetických vzpomínek

Opera Slavica. 2011, vol. 21, iss. 3, pp. 22-31

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117379>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V HLUBINÁCH ZAMYŠLENÍ A POETICKÝCH VZPOMÍNEK

Zdeňka Matyušová (České Budějovice)

Abstrakt:

Předložená stať je věnována problematice prozaické tvorby ruského spisovatele Viktora Astafjeva. Tvůrčí činnost Viktora Astafjeva byla a zůstává pozoruhodným jevem především v literárním procesu 60.-90. let dvacátého století. Souběžně s jeho stěžejními díly, jakými jsou zejména *Poslední pocta*, *Pastýř a pastýřka*, *Moderní pastorále* a *Její Veličenstvo ryba*, vydává Viktor Astafjev v rozmezí let 1961–1987 na tři desítky drobných prací, které později vycházejí pod názvem *Záseky*.

Klíčová slova: Viktor Astafjev; ruský prozaik; *Záseky*; drobné prózy; reflexe; poetické miniatury; humanistický podtext.

Abstract:

In the depths of contemplation and poetic memories

The study reflects on a contemporary Russian writer Victor Astafyev. The writing activities of Victor Astafyev have always represented and always will represent an extraordinary phenomenon especially in the literary processes of the 60's – 90's of the 20th century. In the proximity of his crucial pieces of work, which are namely the following: *The last Tribute*, *Shepherd and Shepherdess*, *A Modern Pastoral* and *Czar-Fish*, Viktor Astafjev published in the years 1961–1987 approximately thirty short stories, which were later on published in the book – *Abatisses*.

Key words: Victor Astafyev; Russian novelist; *Abatisses*; short prosaic texts; reflections, poetic miniatures; humanistic vertones.

Spisovatelská činnost Viktora Astafjeva byla a zůstává pozoruhodným jevem zejména v literárním procesu 60.-90. let dvacátého století. Byl autorem, jehož tvorba je nejen latentně přítomná ve vývoji ruské literatury jako celku, ale sehrávala a sehrává doposud v jistém smyslu aktivní úlohu v komplexním vývoji společnosti.

V sousedství jeho zásadních děl, jakými jsou obzvláště *Poslední pocta* (orig. Последний поклон, 1957–1978, čes. 1983, *Pastýř a pastýřka*, *Moderní pastorále* (orig. Пастух и пастушка. Современная пастораль, 1967–1971, 2. redakce 1989, čes. ve sborníku s názvem *Moderní pastorále*, 1975), *Její Veličenstvo ryba*

(orig. Царь-рыба, 1972–1975, publikováno 1976, čes. 1981)¹, otiskuje Viktor Astafjev v rozmezí let 1961–1987 na tři desítky drobných prací, které později vycházejí pod názvem *Затеси* (orig. Затеси, 1988, nepřeloženo).

Odráží se v nich Astafjevovo tíhnutí k publicistice a z hlediska žánrového se jedná o poetické vzpomínkové miniatury, krátké povídky, reflexe, vesnické a etnografické črty, lyricko-filozofická zamyšlení o člověku (*Ягодка, Вздох, Па-руня, Падение листа, Одна минута, Счастье*), o přírodě (*Хлебозары, Родные березы, На дне реки, Паутина, Летняя гроза*), o lásce, poezii, lidské moudrosti a o smyslu lidského života (*Травинка, Звезды и елочки, Тропа, Кладбище, Печаль веков, Гимн жизни, Страх, Тоска, Все о тебе, Горсть спелых вишен, Рукою согретый хлеб*).

V úvodu své knihy autor píše:

«*‘Затеси’ писались всю жизнь, печатались в разных изданиях...*

...первому изданию ‘Затесей’ я дал подзаголовок ‘Короткие рассказы’. Но это неточно. Рассказов как таковых в этой книге было мало, остальные – миниатюры – не ‘тянули’ на рассказ, они были бы вне жанра (зв’язнила Z. M.), не скованные устоявшимися формами литературы.

А затесь – сама по себе вещь древняя и всем ведомая – это стѣс, сделанный на дереве топором или другим острым предметом... В разных концах России название мет варьируется: ‘зарубы’, ‘затѣсины’, ‘затѣски’, ‘затѣси’, по-сибирски – ‘затеси’».²

Tyto drobné prózy postihují celou šíři Astafjevova osobního prožívání světa ve strhujícím napětí i ve zvnitřněném souladu ducha a smyslů, rozumu a citu. V autorově nitru jakoby zůstalo něco nedořečeného, nevyřčeného. Astafjev vypravuje o krajině, přírodě, lidech, věcech, stromech a květinách – to je jeho svět, který vykresluje svými slovy a větami – dlouhými či krátkými, sdělnými nebo jen nastíněnými, které se jakoby rozplývají a ztrácejí, aby se vzápětí vynořily, doslova vykvetly a navodily představu mnohdy až vzdušné průzračnosti.

Tvůrce rozvíjí škálu senzuálních prožitků, vjemů a dojmů od jemnosti a křehkosti přes narušenost a rozdrobenost až k celistvosti a pevnosti. Jsou to svérázná magická zastavení v čase a mlčenlivé rozmluvy na dálku, kdy zrak duše a vnitřní vidění, jemuž je umělecké slovo zprostředkovatelem, má osobitou funkci, je nástrojem lyrizace objektivní skutečnosti, přímým induktorem emocí. Proto také řadu jeho drobných próz vnímáme ani ne tak jako sdělení o realitě, ale jako báseň v próze, jako výzvu ke snění o možných podobách reality.

¹ Podrobněji – In: МАТЮШОВА, Z.: *Cestou k člověku (Viktor Astafjev a jeho doba)*. Nitra 2003.

² АСТАФЬЕВ, В.: *Затеси*. In: *Зрячий посох*. Москва 1988, с. 273–274.

Vnější skutečnost se prolíná s duší, která nachází v živoucí přírodě svůj nejvlastnější symbol. Souzvučný akord duše a světa je hutný i harmonicky ucelený a prozaik tak dospívá k opravdové lyrické skutečnosti.

Přítom se vždy bezprostředně dotýká člověka, který je neustále přítomen v každém ději, gestu a pohledu. To je průkazným dokladem toho, že i zde Astafjev zůstává věrný svému „tvůrčímu krédu“, které jsme si sami odvodili při analýze jeho próz – svět má smysl jen s člověkem, skrze člověka a pro člověka.

Tato obecně lidská problematika přechází v jakousi duchovní „meditaci“ nad základními otázkami bytí, času, vztahu člověka, přírody a vesmíru – proč, odkud a kam člověk směřuje.

*«И не оттого ли в летние ночи ... свято притихшая земля лежит в ярком сиянии, в сердце нашем пробуждается тоска о еще неведомом? ... И небо в эти минуты словно бы становится вестником нашего перворождения, доносит отголоски тех бурь, из которых возникли мы».*³

Krajina je tady jednak syntézou poznatků nasbíraných na pouti světem, jindy je přebásněným skutečným motivem, ve kterém lyrická nálada a zážitek přerůstá v poetické podobnosti. Vzniká dojem, že Astafjev zde dává naplno průchod hudebně podbarvené obrazotvornosti a osobitému lyrismu. Lyrika *Záseků* je analytická a senzitivní, založená na citu, dojmu a náladě. Autor nechává promlouvat srdce, mnohdy až melancholicky zasněně mu naslouchá a zadumaně se ptá po jeho tajemství. Křehce lyrická krása tematických myšlenek tu ožívá jako meditaivní ozvěna nedávné minulosti i přítomnosti.

*«Когда мне становится невыносимо больно от воспоминаний, а они не покидают, да и никогда, наверное, не покинут тех, кто прошел войну, когда снова и снова передо мной встанут те, кто пал на поле боя, а ведь были среди них ребята, которые не успели еще и жизни-то как следует увидеть, ни полюбить, ни насладиться радостями мирскими и даже досыта поесть, – я думаю о елочке, которая растет в лесу на пне».*⁴

V Astafjevově senzuaální lyrice je zachycena a přebásněna i přítomnost. Je to přítomnost zvláštním způsobem zastavená a pozdržená ve svém běhu a úniku, poznávaná a pozorovaná očima a srdcem, tlumočená ve vzájemném působení přírodních živlů a člověka.

Bezděčně se nám vybavují drobné povídky Prišvinovy, Turgeněvovy „básně v próze“, Solouchinova „letmá zamyšlení“⁵, Bělovovy „úvahové črty“⁶ nebo

³ АСТАФЬЕВ, В.: Затеси. In: Собрание сочинений в четырех томах. Москва 1981, том 4, с. 425.

⁴ И прахом своим. Ibidem, с. 429.

⁵ СОЛОУХИН, В.: Камешки на ладони. Москва 1977.

⁶ БЕЛОВ, В.: Лад. 1979–1981 (časopisecká vydání).

Solženicynovy „etudy“⁷. Obdobně jako ony navozují i Astafjevovy krátké prózy atmosféru upřímné autorské zpovědi, ve které vše vychází ze vzpomínek a asociací.

Alexandr Solženicyn v „etudě“ s názvem *Дыхание* uvádí:

«Я стою под яблоней, отцветающей – и дышу.

*Не одна яблоня, но и травы вокруг сочают после дождя – и нет названия тому сладкому духу, который напаивает воздух...»*⁸

Ve druhé části své knihy *Лесная капель* (1. část – *Фацелия*, 1940, 2. část – *Лесная капель*, 1943) Michail Prišvin v črtě *Солнце в лесу* říká:

*«Солнце... спряталось за большим деревом и бросает оттуда в темный лес свои ранние утренние косые лучи ... С поляны сияющей входишь в темный лес ... Невозможно сказать, до чего прекрасно бывает в темном лесу в яркий солнечный день...»*⁹

A Viktor Astafjev v povídce *Тропа* píše:

*«Русский лес – земная красота, есть ли такие слова, которыми можно было бы воспеть тебя! ... Я счастлив и оттого молчу. Я просто иду, я просто дышу, я просто смотрю, я просто слушаю, как чисто и звонко заливается зорянка...»*¹⁰

Srovnání osobitých a samostatných tvůrců nemusí být vždy přesné nebo dokonce vhodné, protože každý z nich používá k vyjádření svých myšlenek a citů vlastní jazyk, intonaci a další výrazové prostředky. Výše citované úryvky (a bylo by možné uvést i jiné) však na první pohled spojuje výrazný shodný prvek – jsou to prózy drobné rozsahem, ale nedostižné svou hloubkou filozofického vnímání přírody, krásy rodné země a krásy života vůbec.

U Viktora Astafjeva jsou navíc určitými spojovacími články v procesu dozrávání a formování jeho epického vědomí, osvojování si vypravěčských technik, prohlubování svérázného pohledu na svět a zdokonalování originálního rukopisu.

«Впереди ... стояла черно-пегая береза, вся прошитая солнцем... Падает лист ... березовый лист. Притихла земля ... воссияло всей глубиной небо, чтоб отражение листа в нем было нескончаемо, чтоб сама Земля, приняв форму листа... летела среди звезд, планет и там, в неизведанных еще даях, продолжилась в стремительном движении неведомых нам миров».¹¹

⁷ СОЛЖЕНИЦЫН, А.: Этюды и крохотные рассказы. In: Сочинения, Посев 1966.

⁸ Ibidem, с. 291.

⁹ ПРИШВИН, М. М.: Избранные произведения в двух томах. Москва 1951, том 1, с. 386.

¹⁰ АСТАФЬЕВ, В.: Тропа. In: Поросли окопы травой. Москва 1965, с. 172–173.

¹¹ АСТАФЬЕВ, В.: Падение листа. In: Затеси. Ibidem, с. 477.

Východiskem těchto Astafjevových prozaických textů není jednání, děj, epická zápletka a její rozvíjení, nýbrž intenzita okamžiku, okouzlení silou smyslových, emotivních nebo imaginativních dojmů konkrétní situace.

Hned prvními slovy vstupuje Astafjev in medias res – před zraky se otevírá panoráma krajiny. Je to velebný začátek, kdy se náhle objeví úrodný kraj, zalitý sluncem, mlhou nebo dešťovou vláhou. Příroda a země rozkvétají v letním žáru jako zvláštní bytosti, plné sil a harmonie, jindy odpočívají v nočním chladu podzimního klidu. Takovéto obrazy zároveň symbolizují i nezpochybnitelnou jednotu země s vesmírem.

«Поля и села... Облачное небо над ними, леса и перелески тронуты первыми холодами, листья багряные, что звезды на углах черных изб... елочка, выскочившие на обочину опушки, будто поджидают, когда их нарядят лентами...»

*И снова тихая умиротворенность кормящей матери-земли, привычно, в труде, прожитый день, привычные сумерки, наползающие из-за холмов, привычные дали, объятые покоем».*¹²

Jak je zřetelné vidět, realita Astafjeva neomezuje, ale naopak podněcuje jeho tvořivé schopnosti a reálný svět je v jeho díle světem osobní lidské pravdy, tvořící jeho vnitřní osud. Vždy ho vzrušovala otázka, jak zachytit skutečnost, o níž věděl, že nenávratně mizí, jakkoliv by se mohlo zdát, že každý okamžik, který právě teď existuje a trvá, je věčný a nezapomenutelný.

Astafjevovská obrazotvornost, tvůrčí vynalézavost, náznakovost, zkratkovitost a básnický obdiv krásy přírody a věcí mu umožňují vytvářet vždy nové obrazy, které jsou pevně zakotvené v hmotné skutečnosti a které zároveň podněcují lyricky zanícené poznávání a prožívání světa.

Základem Astafjevova vidění reality je tedy jednotu lyrického nadšení a vytržení nad zázrakem lidské existence s rytmickou výstavbou řečového výrazu vypravěče. Autorovo „vyprávěcí já“ zvýrazňuje a podporuje naléhavost myšlenek a podtrhuje autentičnost pozorování všedních věcí a zdánlivě nepatrných příhod. Jako mistr slova a subtilních nuancí pojmenovává Astafjev své vzpomínky a zážitky neokázale, poeticky vynalézavě, nesentimentálně, a přesto jímavě. *Záseky* otevírají prostor vnitřním vidinám tajemnosti, imaginativnosti a vroucí emocionalnosti.

Forma krátké povídky, lehce didakticky zabarveného zamyšlení, fejetonu i lyrické přírodní črty přesně vyhovuje podobnému zaměření. Astafjevovy drobné prózy jsou, obrazně řečeno, skromné mikrokosmy, ve kterých obdivujeme jak dokonalé vyjádření, tak i hloubku myšlenky a výraz filozofického postoje autora k věcem všední každodennosti.

¹² Звезды и елочки. Ibidem, с. 415.

Miniaturní prózy, které jsou oslavou prosté krásy života i přírody a zamyšlením nad smyslem, potřebností a kouzlem obyčejných věcí, mají typicky astafjevovský humanistický podtext, který má svůj výraz v samotném tvůrčím úsilí umělce, v hledání nových cest k sebevyjádření, v poselství člověka k člověku.

Charakteristickými rysy zmiňovaných povídek jsou:

- dokonalá kompozice s řadou mistrovsky rozvinutých vibrací a nastíněností proměnlivých nálad,
- silné zaujetí pro detaily,
- strhující žár prožitku,
- uchvacující barvitost,
- lesk zvuků a jejich bohaté rytmické vlnění,
- hluboce jímající lyričnost,
- často až nevšední náladovost,
- těsné přimknutí k lidové slovesnosti a jejímu myšlenkovému bohatství, které pro Astafjeva pod rouškou zdánlivé všednosti znamenalo pramen nevidané síly.

*«Можно смотреть, смотреть и каждую минуту замечать вокруг в природе перемены и ощущать вместе с нею чуткое, в ночь переходящее за вечерью. Все еще видно внизу остывающую реку, за нею зароды сена сделались отчетливей на осветившихся лугах, перелески по-за лугами, означившиеся на последнем небесном свету, совсем темнели, сцепившись в тихом испуге стволами и листвой».*¹³

«Белые стволы берез пестрели, как веселые сороки, а на нежной зелени зазубренных листьев было так хорошо, покойно взгляду после ошеломляющего блеска чужеземной, бьющей в глаза растительности.

*Ах, как сладко пахнет береза».*¹⁴

Přírodní scenérie nejsou Astafjevovi jen příležitostí k popisu jejich jevového kouzla, ale často jsou symbolem a zvláštním znamením života. Autor do nich promítá své lidské poznání, svou filozoficky podbarvenou meditaci o světě – klidném a půvabném, ale rovněž zmítaném nejrůznějšími katastrofami.

Jak vyplývá z toho, co jsme dosud uvedli, většina Astafjevových námětů se vyznačuje jistou obyčejností pohledu a jeho opravdovost a intenzita je právě v tom, že nachází hodnotu a význam věcí, které mnozí jiní občas – byť spontánně a bezděčně – míjejí.

Záseky jsou prózy, které postihují celou širokou škálu Astafjevova osobního prožívání světa ve strhujícím napětí protikladu rozumu a citu, duše a zraku, ducha a smyslů. Prozaik cítil, že jenom to, co člověk prožil, ho formuje. Život je mu

¹³ Гемофилия. Ibidem, с. 466.

¹⁴ Родные березы. Ibidem, с. 419–420.

tedy ustavičným pozorováním, zkoumáním, sledováním a vyslovováním sebe sama prostřednictvím díla.

Tyto prozaické miniatury tak dokládají inspirativní sílu té nejuvednější skutečnosti, která prošla sítím tvůrčího prožitku, vyvěrajícího z autorova vlastního nitra. Všimněme si, například, povídek, zachycujících jaro od prvních záchvěvů v ještě holých stromech a od prvních stínů na zelenajících se loukách, až po rozkvetlou a teplem voňavou krásu jarních dní (*Весенний остров, Паруня и др.*). Autor v nich doslova jakoby splynul se zemí ve veliké vnitřní vidině proudění jara. Takováto zobrazení nesou rysy zvětšujícího a zobecňujícího přetvoření motivu zdánlivě nepatrného jak ve své existenci, tak ve svém trvání, ve velikost neměnnou a trvání nekonečné.

Návraty do venkovského předjaří vždy podněcovaly umělce svou mysl neznámým nadšením a naplňovaly ho touhou zachytit v povídkách něco z toho, co pokaždé musel opouštět a co znovu a znovu nalézal. Odtud plyne charakteristický rys nečasových, resp. mimočasových nálad v jeho krátkých prózách, se spodním podtextovým tónem úsilí a snahy vyjádřit onu neměnnou konstantu všech předjaří a jar vlastního dětství a mládí.

«Но на подоле острова живая лента зелени! ...

– Весна на острове! Весна! ...

Вспоминая о весеннем острове, я думаю и о нас, людях. Ведь к каждому человеку поздно или рано приходит своя весна.

В каком облике, в каком цвете – неважно.

*Главное, что она приходит».*¹⁵

Záseky jsou typicky astafjevovské prózy přímo krystalické podoby s pozoruhodnou jednoduše a uceleností obrazů. Oblaka jakoby se odrážela v půdě a porostu, pevné linie cest ladí s hlínou, ta se váže ke kořenům stromů, pohyb mraků a modrá obloha harmonují se zlatou barvou dozrávajících obilí. Obloha a země, pole a obilí, příroda a člověk – to všechno tvoří podivuhodně zázračnou koexistenční jednotu. Astafjev tak vyjádřil vším prostupující animální přírodní sílu. Cítíme ji jak v pukavém praskotu dozrávajících obilí, tak i v oddychování sluncem vyhřáté a rozpálené půdy, stejně jako v letu ptáků vyplašených z jejich úkrytu nebo v rytmicky pravidelném pohybu sekáčů trávy.

«Я вернулся к речке, сел в коренья ольхи. Вороны долго каркали, летая вокруг, бранили меня, проклинали, и я им сказал:

‘У вас своя ловля, у меня своя. Не мешайте!’

*И они успокоились, расселись по кустам, повозились, замерли, кося на меня хитрыми и наглыми глазами».*¹⁶

¹⁵ Весенний остров. Ibidem, с. 421–422.

¹⁶ Вороньи-охотницы. Ibidem, с. 484.

«Он еще боялся (slavík – pozn. Z. M.) петь ночью, но днем, при солнце и людях пробовал свой голос. Соловей без песни не может жить...

*Я слушал этого соловья и сердце мое начинало биться ровней, и силы во мне прибавлялись, и я чувствовал, знал, что пересилю хворь и на этот раз, поднимусь и поживу еще».*¹⁷

V této neobvyčejné celistvosti je cítit spojitost hmoty a věcí se světlem a duchem přírody, jak je vnímá a hodnotí člověk. A právě v tom je vyjádřena ona síla života. Astafjev záměrně klade vedle sebe hmotné prostředí a lidskou duši, aby navodil jejich vnitřní souvislost.

«Над хлебами пылит. Пшеница ... и рожь ... дружно повернулись к замутневшим от угара ложкам, из которых все плыло и плыло тепло к колосьям, где жидкими еще каплями жило, набиралось силы и зрелости зерно.

Зарницы тревожились в небе, зарницы играли на хлебах. В русских селах так и зовут их – хлебозары.

*Я склоняюсь к древнему полю, ... я слышу, как шепчутся с землею колосья.... Я даже слышу, как зреют они. А небо, тревожась и мучаясь, бредит миром и хлебом».*¹⁸

Za těmito motivy nacházíme znovuoobjevování, znovuprožívání a autorovo opětovné vyznání přírodě i životu. Za každým takovým dotykem se skrývá i přehodnocování a ve vnitřním odrazu transformované skutečnosti se formuje a utváří lyrický podtón reality, která tak působí jako zduchovnění sebe samé ve významových liniích prozaického díla. Tyto prózy se tak stávají umělecky náročnou výpovědí o aktuální společenské realitě, o jejím zasahování do myšlení a způsobu života člověka, který je jí každodenně bezprostředně postaven tvář v tvář.

Jsou to prózy poetické a výrazně lyrizované. Jednotlivá roční období, která se promítají do krajinného prostředí, usměrňují a ovlivňují jeho ráz, jsou především – smysluplnou paralelou ke čtyřem etapám vývoje lidského života – k dětství, mládí, dospělosti a stáří. Jinými slovy řečeno, jde v podstatě o vynalézavě se obměňující jeden typ kosmické krajiny s různorodostí ročních období a zpodobňující zároveň odvěkou podstatu života jako takového.

I v knize *Záseky* se Viktoru Astafjevovi neustále vracejí témata, motivy a myšlenky z předchozích ranějších děl, které jako by nebyly doposud zcela dořešeny a nebylo o nich uměleckým slovem vše dostatečně vysloveno. Vracely se k autorovi s naléhavostí, stupňovaly výraz a napětí jeho tvůrčí práce, k níž přistupoval s celou svou bytostí.

¹⁷ Поросли окопы травой. Ibidem, с. 507.

¹⁸ Хлебозары. Ibidem, с. 422–425.

V *Zásecích* se vybrousil a vykrytalizoval Astafjevův jasný, tichý a jímavý lyrismus, který se tady zbarvuje silně meditativně a kontemplativně.

«Реки рождаются в блаженной, вечной тишине. Рождение не терпит суеты, рождение любит покой...»

*Реки что человеческие судьбы – у них много поворотов, но нет пути назад».*¹⁹

*«Утро, солнечное, бодрящее, белое, звенело примороженным листом, словно били леса в колокола, пробуждая к жизни все сущее на земле».*²⁰

Viktor Astafjev do poslední chvíle vnímal svět nejen v celé šíři jeho horizontu, ale také v hloubce, netušenosti, nenadálosti a intenzitě jeho proměn.

Drobné povídky s názvem *Záseky* se stávají dokumentem o určitém okamžiku, o konkrétním čase. Jejich styl a námět koresponduje se stavem tvůrce vnitřního světa. Možné nebezpečí toho, že zaostření na drobný děj nebo na detail odvede autora od souvislostí, u Viktora Astafjeva nehrozí. Asociativní metoda, kterou stále více používá, výběr událostí a věcí, o nichž píše, mu nedovolují tyto jevy izolovat od ostatního dění.

Jednotlivé krátké prózy vyzývají k setrvalejšímu zamyšlení a k prodlévě mysli a citu. Přestože jsou vlastně částí jednoho celku, jsou ve své nevyhnutelné originalitě více samy sebou, odděleny jedna od druhé.

Již jsme se zmínili o tom, že pro spisovatele Viktora Astafjeva je příznačný sklon k výrazové a myšlenkové prostotě, jednoduchosti a srozumitelnosti. Tato tendence se zákonitě zřetelně projevuje i v tzv. malých formách, které v jeho tvorbě zaujímají významné místo a které oplývají bohatou lyričností, svěžestí, precizností vyjádření a jasnou myšlenkovou členitostí.

Astafjevovy *Záseky* jsou jedinečným světem jednoho dlouhého života a všeho, co v něm bylo poznáno, překonáno, protřpěno a přežito.

Jsou to smysluplné autorské vnitřní monology, které nabývají podoby osobitého životního zkušenostního kompéria. Mozaika větších či menších a drobnějších smyslových emocí je propojena a pospojována jednotlivými obrazy, myšlenkami a liniemi v ucelenou racionální a logickou strukturu.

Zvláště soustředěnou pozornost věnoval Viktor Astafjev celkové kompozici díla. Na základě našeho pojednání si můžeme všimnout, že mu přitom nešlo o něco abstraktního, o obecný obrys, který by se takzvaně „hodil všude“, ale o linii příhodnou, přiléhavou, linii takovou, která jakoby sama vyplývá ze zvoleného tématu a je formována konkrétní podobou myšlenek. Dá se předpokládat, že právě proto také cítíme to, jak kompoziční kontury každé jednotlivé prózy mají

¹⁹ Марьины коренья. Ibidem, с. 526.

²⁰ Гемофилия. Ibidem, с. 473.

svůj vlastní puls, svou neotřelou a neopakovatelnou křehkost a rozjitřenost. Autor tím za využití smyslu pro kulturu myšlení a výrazu, pro jemné psychologické odstíny, pro gradaci napětí, pro nuance lyričnosti a snění dosahuje živosti, čerstvosti a bezprostřednosti účinku působení.

Vzniká tak dojem, že tyto menší kompozice jakoby Astafjevovi vytryskly z duše na základě nejhlubších niterných zážitků. Jejich umělecká hodnota je projevem mimořádné lidské bohatosti, citlivosti a kultivovanosti výrazné osobnosti tvůrce a jeho výjimečného nadání vyjadřovat se v žánrově objevných prozaických útvarech a v lidsky dojmavých uměleckých obrazech, které se stávají osobitým průnikem do duševního světa tvůrce.

V *Zásecích* Viktor Astafjev projevil nejen umělecké mistrovství v motivické drobnokresbě žánrových scén, bohatý výrazový fond a lyrické citění, ale zároveň i přes všechny nesnáze a peripetie i optimistický vztah k přírodě a životu jako takovému.

V těchto povídkách – stejně jako v předchozích prózách – se zcela pochopitelně odráží Astafjevova vnitřní orientace na vztahy k tajemným stránkám osobnosti člověka, k záhadám poznání a smyslu lidské existence i jejího poměru k silám přírody a vesmíru.

Je to dílo mimořádné umělecké hodnoty, jehož invenčnost i intenzita výpočetní síly jsou neobvyklé a snad proto i neobyčejně pozoruhodné.

Udivující životnost Astafjevova díla stále vyvolává otázky a podněcuje zvědavost všech, kdo pátrají po kořenech, dosahu a smyslu uměleckých projevů, po zákonitostech vývoje, po podstatě hodnot.